

BUSINESS & DIPLOMACY REVIEW

**1. évfolyam, 1. szám
2023/1**

TARTALOM

- Sáringer János: Magyar-lengyel diplomáciai kapcsolatok 1990-1993 között, a magyar diplomácia szempontjából
- Gyene Pál: Magyarország partnerállamai a Türk Államok Szervezetében – (geo)politikai körkép
- Prantner Zoltán, Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar: Amikor a Közel-Kelet közelebb került: a kuvaiti uralkodó 1981-es magyarországi látogatása
- Viczai Péter Tamás: Az orosz nagyhatalmi törekvések a nemzetközi politikai folyamatok tükrében
- Sági Judit: Adópolitikai reformok a COVID idején
- András Gábor, Czeglédi Csilla: Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás alapképzésen. Mit oktassunk és miért?

Business & Diplomacy Review

Kiadó: Budapesti Gazdasági Egyetem

Szerkesztőség

1165 Budapest, Diósy Lajos u. 22-24.

Főszerkesztő

Sáringer János

Felelős szerkesztő

Sáringer János

Nagy Milada

Szerkesztőbizottság tagjai

Csekő Katalin, elnök

Bába Iván

Ferkelt Balázs

Juhász Tímea

Nagy Milada

Marinovich Endre

Murádin János Kristóf

Válóczi Marianna

Tipográfia és tördelés

Nagy és Heteyi Kft.

ISSN 3004-0116

HU ISSN 3004-0116

Business & Diplomacy Review állandó lektorai

Prof. Dr. Bajomi-Lázár Péter, PhD

Dr. habil. Buday-Sántha Andrea, PhD

Dr. Csekő Katalin, PhD

Dr. habil. Domonkos Endre, PhD

Dr. Ferkelt Balázs, PhD

Dr. Gyene Pál, PhD

Dr. Harsányi Dávid, PhD

Dr. Horváth Annamária, PhD

Dr. habil. Krasztev Péter, PhD

Dr. habil. Juhász Tímea, PhD

Dr. Marosán Bence Péter, PhD

Dr. habil. Murádin János Kristóf, PhD

Dr. Nagy Milada, PhD

Dr. Pólya Éva, PhD

Dr. habil. Sáringer János, PhD

Dr. Válóczy Marianna, PhD

Dr. Zelena András, PhD

TARTALOM

Magyar–lengyel diplomáciai kapcsolatok 1990–1993 között, a magyar diplomácia szempontjából <i>Sáringer János</i>	5
Magyarország partnerállamai a Türk Államok Szervezetében – (geo)politikai körkép <i>Gyene Pál</i>	25
Amikor a Közel-Kelet közelebb került: a kuvaiti uralkodó 1981-es magyarországi látogatása <i>Prantner Zoltán, Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar</i>	47
Az orosz nagyhatalmi törekvések a nemzetközi politikai folyamatok tükrében <i>Viczai Péter Tamás</i>	74
Adópolitikai reformok a COVID idején <i>Sági Judit</i>	88
Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás alapképzésen. Mit oktassunk és miért? <i>Andrási Gábor, Czeglédi Csilla</i>	105

Jelen számunk szerzői

Dr. Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar, PhD, kutató, Eötvös Loránd Tudományegyetem, abdallah.alnaggar@gmail.com

Dr. András Gábor, PhD, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, andrasi.gabor@uni-bge.hu

Dr. Czeglédi Csilla, PhD, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, czegledi.csilla@uni-bge.hu

Dr. Gyene Pál, PhD, főiskolai docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, Gyene.Pal@uni-bge.hu

Dr. Prantner Zoltán, PhD, egyetemi docens, Kodolányi János Egyetem, prantner.zoltan@gmail.com

Dr. habil. Sági Judit, PhD, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, sagi.judit@uni-bge.hu

Dr. habil. Sáringer János, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, Saringer.Janos@uni-bge.hu

Dr. Viczai Péter Tamás, CSc, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, viczai.petertamas@uni-bge.hu

MAGYAR–LENGYEL DIPLOMÁCIAI KAPCSOLATOK 1990–1993 KÖZÖTT, A MAGYAR DIPLOMÁCIA SZEMPONTJÁBÓL

Sáringer János

Absztrakt

Magyarország és Lengyelország élen járt a rendszerváltoztatás véghezvitelében az államszocialista tömbön belül. A két országot több szempontból azonos belső helyzet, közös problémák, hasonló külpolitikai célok és külgazdasági törekvések jellemezték, amelyek jó kiindulási alapot nyújtottak a szoros együttműködéshez. Kereteit az 1991. októberi krakkói hármasszúcsón aláírt és mindkét országban ratifikált alapszerződés határozta meg. Ebben az időszakban Magyarország egyik legfontosabb partnere a térségben Lengyelország volt, és Varsó is a legfontosabb politikai partnerei közé sorolta Budapestet. Magyarország, Lengyelország és Csehország 1991 februárjában formalizálta Visegrádban az euroatlanti integráció felé tett közös lépéseiket Visegrádi Együttműködés néven. Hogyan zajlottak Budapest és Varsó között a felsőszintű találkozások, a diplomáciai kapcsolatok? Mi jellemezte a két ország közötti politikai és gazdasági relációkat? Mindezekre a kérdésekre tanulmányomban adok választ.

Kulcsszavak: Antall József, Hanna Suchocka, külpolitika, diplomáciai kapcsolatok, gazdaság, euroatlanti integráció

Abstract

Hungary and Poland were at the forefront in carrying out the regime change within the state socialist bloc. In many ways, the two countries were marked by identical internal situation, common problems, similar foreign policy goals and external economic endeavours which provided a good basis for cooperation. The framework for this was defined by the treaty of cooperation signed at the Tripartite Summit held in Krakow in October 1991 and ratified by both countries. Poland

is one of Hungary's most important partners in the region during this period and Warsaw also counted Budapest among its chief partners. In February 1991, in Visegrad, Hungary, Poland, and Czechoslovakia formalized their joint steps taken towards the Euro-Atlantic integration under the name of Visegrad Cooperation. How did high-level meetings and diplomatic relations between Budapest and Warsaw go? What were the characteristics of the political and economic relations between the two countries? All these questions are answered in this paper.

Keywords: József Antall, Hanna Suchocka, foreign policy, diplomatic relations, economy, Euro-Atlantic integration

A magyar külpolitika

Európában, az 1990-es évek elején több, egymással párhuzamos folyamatot figyelhetünk meg. Egyrészt a régi szerkezetek lebontását (Varsói Szerződés, KGST), a már meglévő integrációs struktúrák horizontális bővítését (Pentagonale, Hexagonale)¹, vertikális megerősítését (Európai Közösségek, Európai Unió) és új szervezetek létrehozását (Visegrádi Együttműködés). Másrészt dezintegrációs folyamatokat, így a Szovjetunió szétesését (1991), Jugoszlávia (1991) és a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság felbomlását (1993). Ezekbe a folyamatokba és strukturális változásokba illeszkednek a magyar-lengyel kapcsolatok a tárgyalt időszakban.

Magyarországon az első szabad és demokratikus választások eredményeképpen a Magyar Demokrata Fórum (MDF)², a Szabad

1 Magyarország, Jugoszlávia, Olaszország és Ausztria miniszterelnök-helyettesi és külügyminiszeri szintű találkozóján 1989. november 11-12-én, Budapesten létrejött a négy ország együttműködése, az Adria-Duna Program (Quadracionale), amelyhez 1990-ben csatlakozott Csehszlovákia, és így jött létre a Pentagonale. Az együttműködés 1991-ben, Lengyelország belépésével Hexagonálé alakult.

2 A Magyar Demokrata Fórum (MDF) 1987. szeptember 27-én Lakiteleken alakult meg. Antall Józsefet 1989. október 21-én választották meg elnöknek. Az 1990-es választások megnyerése után az MDF a Független Kisgazdapárttal és a KDNP-vel alakított kormányt. A kilencvenes évek első felében több képviselőt is kizártak a pártból. 1999 és 2010 között a párt elnöke Dávid Ibolya volt. A 2010-es választási kudarc után 2011. április 8-án a párt feloszlott.

Demokraták Szövetsége (SZDSZ)³ és a Független Kisgazdapárt (FKG-P)⁴ kapta a legtöbb szavazatot, és az MDF elnöke, Antall József koalíciós kormányt alakított 1990 májusában.

Antall József 1990. május 22-én még miniszterelnök-jelöltként az Országgyűlésben, majd két hónappal később, július 25-én miniszterelnökként a Bem téren az úgynevezett nagyköveti értekezleten ismertette a magyar kormány külpolitikai céljait és a diplomáciai szolgálat feladatait. „A mi célunk az, hogy biztosítani tudjuk egyrészt Magyarország szuverenitásának a helyreállítását, és azt, hogy a magyar politika szabadon és függetlenül dönthessen minden kérdésben, és hogy a mi szabad akaratunktól függetlenül itt semmiféle külső befolyás, semmiféle idegen hadsereg ne állomásozhasson, és hogy ennek egyéb politikai konzekvenciáit is levonhassuk. Ez azt is jelenti egyben, hogy olyan külpolitikát kívánunk kialakítani, amely biztosítja az ország ez irányú elhatározó képességét és függetlenségét. Világos, hogy a külpolitikai célkitűzéseink egyrészt saját nemzeti érdekeinkből következő globális külpolitikai célkitűzése, másrészt az ország geopolitikai helyzetéből következő realitásoknak a figyelembevétel. Harmadszor, olyan külpolitika folytatása, amelyik Magyarországnak, mint kis országnak a gazdasági, szociális kérdései megoldását elősegíti és biztosítja. [...] olyan szomszéd országgal, amelyik nem bánik emberi-jogi és kisebbségi-jogi szempontból tisztességesen a magyar nemzeti kisebbséggel, nincs módunkban jó kapcsolatot fenntartani.” [1] Az Antall-kormány külpolitikájának prioritása a szuverenitás helyreállítása, az euroatlanti integráció és a határon túli magyarság erősítése volt.

Antall József első hivatalos külföldi útja Németországba és Franciaországba vezetett. Emellett a magyar külpolitika és diplomácia homlokterében volt Moszkva és Washington, amelyet a magyar miniszterelnök tárgyalásai is jeleztek Mihail Gorbacsovval, Borisz Jelcinnel és George Bushsal.

3 Szabad Demokraták Szövetsége (SZDSZ) magyar liberális politikai párt, amely 1990 és 2010 között tagja volt az Országgyűlésnek. 2014-ben feloszlatták.

4 Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt (FKGp, ismertebb nevén Független Kisgazdapárt) programja szerint a gazdák, a mezőgazdasági alkalmazottak és városi polgárok érdekeit képviselő jobboldali magyarországi párt. A rendszerváltás után két ciklusban – 1990 és 1994, valamint 1998 és 2002 között – vett részt a kormányzásban.

A Varsói Szerződés 1990-ben már olyan stádiumba jutott, hogy ki lehetett mondani, Magyarország nem kíván a szövetség tagja lenni, a NATO-tagság távlati célja pedig kijelölte az irányváltást. A Varsói Szerződés tagállamai között léteztek azonban olyan törekvések, amelyek újjászervezni kívánták a rendszert. Ezek azonban megtörték Magyarország, Csehszlovákia és Lengyelország külpolitikai vezetőinek megegyezésén, amely szerint együtt fognak kilépni a Varsói Szerződésből. A három ország 1991. februárban a Visegrádi Együttműködés létrehozásával formalizálta az euroatlanti integráció felé tett lépéseket.

A magyar diplomácia új irányítói az új típusú bilaterális alapszerződések megkötésében látták a külpolitikája alapját. Mindezzel kettős céljuk volt. Egyrészt, hosszú távon Magyarország biztonságát több rétegű „háló” kialakításával kívánták garantálni. A „háló” fontos elemét képezte a kétoldalú alapszerződésekre épülő jószomszédi viszony, amelynek létrehozása Magyarország fontos biztonságpolitikai érdekét is jelentett. Az Antall-kormány további külpolitikai célkitűzése Magyarország szuverenitásának helyreállítása volt, hogy a magyar politika szabadon és függetlenül dönthesse minden kérdésben, és idegen hadsereg ne állomásozzon hazánk területén.

Az Antall-kormány megalakulása után egy évvel az új magyar külpolitika első céljai megvalósultak. Az utolsó szovjet katona távozásával (1991. június) Magyarország 1944. március 19-e után nemzetközi jogi szempontból is szuverén ország lett. Megvalósult az 1956. októberi forradalom és szabadságharc célja, hazánk nemcsak kilépett a Varsói Szerződésből, hanem továbblépve nagymértékben hozzájárult a Varsói Szerződés és a KGST megszüntetéséhez.

A lengyel külpolitika

Lengyelországban 1989 szeptemberében a Szolidaritás vezetésével koalíciós kormány alakult. Tadeusz Mazowiecki kabinetjében helyet kapott a Szolidaritás, a Parasztpárt, a Demokrata Párt és a

LEMP⁵ képviselői. A LEMP 1990 februárjában két részre szakadt a Lengyel Köztársaság Szociáldemokráciája (SdRP)⁶ és a Lengyel Szociáldemokrata Unió (PUS) nevű pártokra. A Szolidaritáson belüli politikai és gazdasági (Balcerowicz-sokkterápia) viták szakadáshoz vezettek 1990 tavaszán. Az 1990. novemberi elnökválasztáson Lech Wałęsa győzött, egy hónappal később azonban Tadeusz Mazowieckit a kormányfői székben Jan Krzysztof Bielecki váltotta, aki folytatta a Balcerowicz-programot. A Bielecki-kormány tizenöt koalíciós terve ellenére sem tudott stabil támogatást szerezni. [2] A korábbi titkoszolgálatral együttműködő állami vezetők névsorának nyilvánosságra hozatala pedig a jobbközép kabinet bukásához vezetett. [3] A parasztpárti Waldemar Pawlak kormányalakítási kísérlete is kudarcba fulladt, csupán harminchárom napig tartott. [4]

1992 júniusában, a *The Economist* hasábjain jelent meg *Európa újra megosztva?* című elemzés, amelyet Körmendy Adrienne, Magyarország varsói nagykövetségének beosztott diplomatája foglalt össze: „Kísértet járja be Európát. A káosz kísértete, amely ebben az évszázadban ezt a kontinenst már két világháborúba sodorta. A kommunizmus bukása után a kontinens stabilitásának a biztosítéka az Európai Közösség lett volna. A dán választóknak köszönhetően azonban a Közösség maga is bizonytalanságba került. Joggal merül fel a félelem: ahelyett, hogy a nyugat-európai stabilitás az Európai Közösség kiszélesítésével Keletre terjedne, Kelet-Európa egyre növekvő destabilizálásának hatása jut el Nyugatra.

⁵ *Szolidaritás*: 1980. augusztus közepén a gdański hajógyár munkásai sztrájkba léptek Lech Wałęsa vezetésével, majd Lengyelországban általános sztrájk kezdődött. Szeptemberben megalakult a Szolidaritás nevű mozgalom, amelynek elnöke Lech Wałęsa lett. 1981. december 13-án Wojciech Jaruzelski tábornok hadiállapotot vezetett be Lengyelországban. Felfüggesztették a szabadságjogokat, a hadsereg megszállta az utcákat és stratégiai pontokat, kijárási tilalom lépett életbe, illetve a gyárakat katonai ellenőrzés alá vonták.

Parasztpárt: A Lengyel Néppárt – lengyel parasztpárt (Polskie Stronnictwo Ludowe – PSL) 1895-ben alakult meg.

LEMP: Lengyel Egyesült Munkáspárt (Polska Zjednoczona Partia Robotnicza – PZPR), a LEMP 1948-ban alakult kommunista párt, amely 1948 és 1989 között irányította a Lengyel Népköztársaság államszocialista rendszerét.

⁶ A Lengyel Köztársaság Szociáldemokráciája (Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej – SdRP) a lengyel kommunista párt, a Lengyel Egyesült Munkáspárt (LEMP) utódpartja, amely 1990. január 28-án alakult meg és 1999. április 15-én beolvadt a Demokrata Baloldali Szövetségbe.

Ha Nyugat-Európa megszűnik Kelet-Európa számára szilárd vonzóerőt jelenteni (politikailag és gazdaságilag), akkor törvényszerű, hogy a kelet-európai országok ismét egymás felé fordulnak, olyan formában, ahogyan ez már ismert a világ előtt. A kelet-európai országok többségében máris észre lehet venni a visszafelé mutató tendenciák erősödését (Oroszország, Ukrajna, Lengyelország).” [5]

Mások véleménye szerint⁷ a lengyel belpolitikai események mögött lényeges gazdasági és külpolitikai folyamatok húzódtak meg, amelyek az Európa új arculatát meghatározó átalakulás részeiként is értékelhetők. Lengyelországban erősödően volt a technokrata réteg, a gazdasági nomenklátúra, amelynek elsődleges érdeke nem a politikai hatalom birtoklása volt, hanem a tőke fejlődésének kedvező politikai viszonyok megteremtése. A technokraták közvetlenül nem kívántak a politikai hatalomban részt venni, azonban a lengyel kormányváltások és a gazdasági érdekeik arra kényszerítették őket, hogy ebben szerepet vállaljanak. A gazdasági, technokrata réteg azonban nem volt egységes. Egyik csoportja a nyugati kapcsolatokra orientálódott, a második csoportot a gazdasági érdekei főleg Kelet-Európához (FÁK) kötötték, a harmadik csoport, amelynek érdekszférája szintén Kelet volt, azonban egyre inkább Nyugatra is figyelt. Mindhárom érdeke a visszarendezés elkerülése volt, ami megzavarhatta volna a már jól működő kapcsolatrendszerüket. Gazdasági szempontból veszélyes lehetett a populizmus erősödése is. Waldemar Pawlak miniszterelnöksége pedig éppen ezt ígérte, és lassította az európai kapitalista gazdasági struktúra további kialakulását. A technokrata réteg számára ez túl nagy kockázati tényezőt jelentett, ezért Pawlak ellen fordultak.

1992-ben többen az igazi problémát Lech Wałęsa elnökben látták, aki megpróbálta a kerekasztal-erőviszonyok restaurálását. A nagyipari munkásság, a parasztság jelentős része és a kisvárosi társadalom a változásoktól félve lassította a kapitalista struktúraváltozást. Ez egyúttal azt is jelentette, hogy lassulhat a nyugati (Európai Közösségek) szerkezethez igazodás üteme, ami a Nyugattól való lemaradás mértékét növelhette. Az amerikai kormányzatnak a Wałęsa-féle politikai irányvonal támogatása több szempontból is előnyös lehetett. George Bush elnök 1992. július 5-én villámlátogatást tett Lengyelországban,

7 A konzervatív-jobboldali (de nem keresztény-nemzeti) nézeteket valló Jadwiga Staniszkis szociológus professzorasszony véleménye.

amelynek a célja a többmillió lengyel származású amerikai állampolgár szavazatainak a megszerzése volt. Fontosnak tartották, hogy az amerikai elnök szilárd pozíciójú Wałęsával találkozzon. Ekkor úgy tűnt, hogy a Bush-adminisztráció Lengyelország vonatkozásában az ütközőzóna⁸ koncepcióhoz tér vissza.

Ezzel szemben állt a Zdzisław Najder által szorgalmazott elképzelés: erősen integrált Európa, a lehető leggyorsabb csatlakozás az európai struktúrákhoz, valamint a NATO struktúrájához, Párizs-Bonn-Varsó-tengely kialakítása, amelynek Keleten elsősorban Ukrajna a pillére, ami elősegíti az európai struktúrák fokozatos Keletre terjedését. E szerint az elképzelés szerint Lengyelország Németországon, az egyesült Európán és a NATO védelmi rendszerén keresztül nem kizárólag az Amerikai Egyesült Államokra támaszkodva csatlakozna a kapitalista világhoz. Lengyelországnak választania kellett, hogy az USA-val szorosan együttműködve burkolt németellenes politikát folytat-e, vagy Németországgal működik erősebben együtt, amely Oroszországgal szemben nyújthat garanciát.

Az elmondottakhoz hozzá kell tennünk, hogy ekkor az Amerikai Egyesült Államokat a sovinizmus erősödésének vélt vagy valós veszélye óvatossá tette Kelet-Közép-Európa vonatkozásában, ezért volt bizonyos mértékben tartózkodó a visegrádi hármakkal is. Washingtonban attól tartottak, hogy a háromszög további erősítése és megkülönböztetése növelné az olyan jellegű ellentéteket, mint amilyenek Magyarország és Románia között álltak fenn. A háromszög esetleges gyengülése viszont a reformellenes erőknek kedvezett volna Lengyelországban.

A lengyel kormányválság végét Hanna Suchocka kabinetjének megalakulása (1992. július 11.) jelentette. [6] Az új miniszterelnök kormányalakítási expozéjában hangsúlyozta a Szejmben, hogy politikájának célja a szuverenitás biztosítása. Külpolitikájának alapvető iránya az Európai Közösségekhez való minél gyorsabb csatlakozás feltételeinek a megteremtése lesz.

Lengyelország aktív, keleti politikát akar folytatni, és továbbra is fontos az együttműködés Csehszlovákiával és Magyarországgal a Visegrádi Háromszög keretében. Hanna Suchocka külön hangsúlyozta,

8 Az elmélet szerzője és képviselője, John Whitehead az amerikai kormányzat tagja volt.

Lengyelország célja, hogy elérje a NATO-tagságot [7], amely a Zdzisław Najder által szorgalmazott külpolitika folytatását jelentette.

Lengyelország külpolitikájának fontos eleme volt a szomszédjaihoz való viszony. Ekkor kívánta megalapozni kapcsolatait a függetlenné váló köztársaságokkal, elsősorban Ukrajnával és Belarusszal. Lengyelország nyugati szomszédjaival a megkötött alapszerződés bázisán kívánt együttműködni és alakítani az érdekközösséget, a francia-német viszonyhoz hasonlóan, de ügyelve arra, hogy Németország és Oroszország ne állapodjon meg a háta mögött.

A kétoldalú alapszerződés megvalósítása volt a cél Franciaországgal, hogy létrejöjjön a már említett Párizs-Bonn-Varsó-tengely. Diplomáciai aktivitásának egyik lényeges célja a külföld támogatásának megszerzése és növelése a lengyel gazdasági reformok számára, illetve Lengyelország imázsának javítása, a külföldi tőke bizalmának megnyerése, elsősorban német és amerikai tőke bevonásával. Az elnök és a kormányfő látogatásai is ezt szolgálták. A kormány mindazokkal az államokkal, ahol lengyel kisebbség élt, arra törekedett, hogy a nemzetközi normáknak és gyakorlatnak megfelelően rendezzék a kisebbség kérdését. Lengyelország a legfontosabb területeken normalizálta kapcsolatait az emigrációval, és megszüntette a „politikai emigráció” fogalmát, a lengyel állampolgárság külföldi szabályozásának korlátait.

A varsói vezetés keleti politikájából hiányzott a változó helyzethez való rugalmas alkalmazkodás. Magyarországgal és Csehszlovákiával ellentétben Lengyelország késlekedett a szovjet csapatkivonások követelésével, nem sikerült megvalósítania az ún. kétszintes politikát, nem volt képes megfelelően reagálni a Szovjetunióban végbement változásokra. (Ennek példája, hogy – feltehetően az Amerikai Egyesült Államok sugallatára – az utolsó pillanatig Gorbacsovot támogatta Jelcin helyett.) A kép teljességéhez azonban hozzátartozik, hogy 1992 őszén befejeződött a Lengyelország területén állomásozó volt szovjet alakulatok kivonása. A hátrahagyott néhány ezer fő a németországi kivonással kapcsolatos tranzit feladatát látta el. A csapatkivonással összefüggő kölcsönös pénzügyi követelések rendezése a folyamatban lévő kétoldalú, globális adósságrendezési tárgyalások szerves részét képezte. [8]

A magyar–lengyel kapcsolatok keretei

Magyarország és Lengyelország élen járt a rendszerváltoztatás előkészítésében és véghezvitelében az államszocialista tömbön belül. A két országot sok tekintetben azonos belső helyzet, közös problémák, hasonló külpolitikai célok és külgazdasági törekvések jellemezték, amelyek jó kiindulási alapot nyújtottak a kölcsönös érdekeket szolgáló szoros együttműködéshez. Kereteit az 1991. októberi krakkói hármas csúcson aláírt és mindkét országban ratifikált alapszerződés határozta meg.

Ebben az időszakban Magyarország egyik legfontosabb partnere a térségben Lengyelország volt, és Varsó is a legfontosabb politikai partnerei közé sorolta Budapestet. Az intenzív államközi kapcsolatokat a kölcsönös megértés és nézetazonosság jellemezte. A kölcsönös áruforgalom értéke 1986 és 1989 között évi 1–1,2 milliárd rubel, 1990-ben 600 milliárd rubel volt. 1991-ben az áruk és szolgáltatások forgalma – a számottevő arányt képviselő közvetítői kereskedelemmel együtt – jelentősen mérséklődve 433 milliárd USD-t ért el, 1992-ben pedig mintegy negyedével tovább csökkent: (318,3 milliárd USD) a magyar kivitel értéke 142,9 milliárd USD, az importé 173,4 milliárd USD volt. A közgazdasági feltételrendszer 1992. évi változásai kedvezőtlenül hatottak a kölcsönös kereskedelemre, nevezetesen növekedett a lengyel protekcionizmus (főleg az agrártermékeknél, illetve adminisztratív korlátok által). Emellett a két ország az Európai Közösségekkel kötött megállapodásai kölcsönösen hátrányosabb helyzetbe hozták a termelőket, kereskedőket egymás piacain. Pozitív fejlemény ugyanakkor a magyar gazdaság alanyainak alkalmazkodása a lengyel piacon a nemzetközi téren általános tendenciákhoz.

Az 1993. március 1-jén hatályba lépett Közép-Európai Szabadkereskedelmi Megállapodás (CEFTA)⁹ forgalomélénkítő hatását a kedvezőtlen reálgazdasági folyamatok gátolták a vizsgált időszak-

9 A Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodás (Central European Free Trade Agreement, CEFTA). A CEFTA létrehozását a visegrádi triász államai írták alá 1992. december 21-én, Krakkóban. A CEFTA célja, hogy a tagországok a nyugat-európai intézményekkel az integrációt felgyorsítsák és egyben elmélyítsék, amellyel megerősítik államaik demokratikus rendszerét és a szabadpiaci gazdaságát. Az Európai Unióhoz történő csatlakozással párhuzamosan megszűnik a CEFTA-tagság.

ban. Szükséges megemlítenünk, hogy ekkor a magyar és a lengyel külpolitikai érdekek részben ez eltérő geopolitikai helyzetből fakadóan nem minden területen estek egybe. Említhetjük például a magyar–szlovák kapcsolatok vitás kérdéseit vagy az Európai Közösség húsembargójával szembeni fellépést. [9]

Antall József részt vett az Európai Közösségek 1991. december 16–17-én tartott tanácskozásán Brüsszelben, ahol aláírták a Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek közötti társulási megállapodását, az úgynevezett Európai Megállapodást.¹⁰ [10] Ezt követően Lengyelország és Csehszlovákia tette ugyanezt. A szerződő felek kialakították a politikai együttműködés intézményrendszerét, és a kétszer ötéves aszimmetrikus vámlebontás után a teljes ipari szabadkereskedelmet célozták meg. Magyarország és a térség országai a tárgyalások során is egyértelműen a teljes jogú tagság elérésére törekedtek. 1991 decemberétől az ipari termékek vámját megszüntették az egymás közötti kereskedelemben. A társulási megállapodás előmozdította a gazdasági, pénzügyi és kulturális együttműködést és segítette Magyarország gazdaságának fejlesztését, valamint a piaccgaz-

10 A Magyarország és az Európai Közösségek közötti társulás létesítéséről szóló Európai Megállapodást 1991. december 16-án, Brüsszelben írták alá, amelyet a magyar Országgyűlés 1992. november 17-én hozott határozata megerősített. 1991-ben az Európai Közösségek bevezette az Európai Megállapodások (Europe Agreements) kifejezést, tükrözve a várható társulások különleges jelentőségét. A tárgyalások három állammal indultak meg: Magyarországgal, Lengyelországgal és Csehszlovákiával. 1991 novemberében lezárták a párhuzamosan folyó egyeztetéseket, így december 16-án Magyarország és az EK aláírta az Európai Megállapodást. A társulás kereskedelempolitikai fejezete 1992. március 1-jétől, míg a többi része, a részratifikációk lezárásától – Magyarország esetében –, 1994 februárjától váltak hatályossá. A társulási megállapodás szabadkereskedelmi övezet kialakításáról, illetve a „négy szabadság” (árúk, szolgáltatások, munkaerő és tőkeáramlás liberalizálása) érvényesítéséről döntött. Az Európai Tanács 1993 júniusában, Koppenhágában döntött az Európai Unió keleti kibővítésének lehetőségéről, és egyben meghatározta azokat az alapvető politikai, gazdasági és jogi kritériumokat, amelyeket a csatlakozni szándékozó közép- és keleteurópai országoknak a csatlakozás érdekében teljesíteniük kell. A társulási kapcsolatokat szabályozó Európai Megállapodás 1994. február 1-jei hatályba lépését követően – a parlamenti pártok konszenzusával hozott 16/1994. (III. 31.) OGY számú határozatban foglalt felhatalmazás alapján – a Kormány 1994. március 31-én benyújtotta Magyarország csatlakozási kérelmét az Európai Unióhoz.

daság kiépítését.¹¹ A társulási szerződés aláírásával szinte egyidőben zajlott 1991 decemberében az Európai Tanács maastrichti ülése, ahol az új tagok felvétele helyett a minél szorosabb és mélyebb belső integráció erősítése mellett foglaltak állást. Ekkor az Európai Közösségek vezetői a horizontális bővítés helyett, a vertikális integrációt helyezték előtérbe. A tizenketek 1992. február 7-én aláírták a *Szerződést az Európai Unióról*, amely többek között célul tűzte ki a politikai kohéziót. Az EK tagországok a meglévő gazdasági és politikai pozíciójukat féltve inkább a szabadpiaci elvek megvalósításában voltak érdekeltek, semmint a kelet-közép-európai államok teljes integrációjában. Ezzel együtt továbbra is nyitva hagyták a teljes jogú tagság felé vezető utat és biztatták a csatlakozni kívánó országokat a maastrichti feltételek megvalósítására. A Maastrichtban meghatározott, a teljes jogú tagsághoz szükséges gazdasági és pénzügyi feltételeiket – az úgynevezett konvergenciakritériumokat – ekkor sem a visegrádi országok, sem a keleteurópai államok nem tudtak teljesíteni. [11]

A NATO átalakulásának egyik legfontosabb területei a szövetség partnerségi kapcsolatai voltak. 1991. december végén létrejött az Észak-atlanti Együttműködési Tanács (NACC)¹², amelynek célja, hogy a NATO együttműködjön a Varsói Szerződés korábbi tagállamaival, illetve azon új államokkal, melyek a Szovjetunió felbomlását

11 Martonyi János így emlékszik: „1990 júniusában jártunk Brüsszelben Antall József miniszterelnökkel, és akkor átadtunk egy papírt, amit akkor és ma is úgy neveznek, hogy „non paper” – a mai napig nem értem, hogy mit jelent: egy papír, ami voltaképpen „nem papír”. Ennek a non papernek az elejére rögtön beleírtuk azt, hogy Magyarország célja az Európai Közösség teljes jogú tagjává válni. Ezt a mondatot csak reggel véglegesítettük, mert vita alakult ki, hogy beleírjuk vagy sem, esetleg ez még túl korai, de aztán végül is abban maradtunk, hogy beleírjuk – így adta át a miniszterelnökünk a Bizottság elnökének. Érdekes módon, amikor délután Mádl Ferenczel Bangemann biztostnál voltunk (a miniszterelnök nem volt jelen, mert ő más programot bonyolított le), akkor nekünk szegezte a kérdést, hogy miért nem adjuk be a csatlakozási kérelmet. Nagyon meglepődtünk; este összeült egy tanácskozás a miniszterelnökkel, hogy mit csináljunk, végül abban maradtunk – helyesen –, hogy nem adjuk most be a csatlakozási kérelmet, mivel pont akkor írtuk le, hogy teljes jogú tagok akarunk lenni. Először megkötjük a társulási megállapodást, és amikor az hatályba lép, akkor adjuk be a csatlakozási kérelmet.”

12 Az Észak-atlanti Együttműködési Tanács (North Atlantic Cooperation Council – NACC) 1991. december 20-án jött létre. Az 1994-ben elindított Partnerség a Békéért (PfP) program több partnert integrált, és a védelmi együttműködésnek széles körét ölelte fel, beleértve a védelmi reformot is.

követően keletkeztek. Magyarország és a két visegrádi ország meglepetésére az újonnan megalakult Független Államok Közösségének¹³ tizenegy volt szovjet köztársaságát – többek között Oroszországot – is meghívták a NACC alapító tagjai közé. Grúzia és Azerbajdzsán Albániával együtt 1992-ben csatlakozott a NACC-hoz, és a közép-ázsiai köztársaságok hamarosan követték példájukat. A NATO döntéshozói az Észak-atlanti Együtműködési Tanácsot nem a csatlakozás első lépésének értékelték, hanem csupán a kelet-közép-európai és a keleteurópai államok és a NATO közötti kapcsolattartás, együttműködés és párbeszéd fórumaként.

A Mihail Gorbacsov elleni, 1991. augusztusi puccs után három hónappal a Független Államok Közösségének (FÁK) tizenegy tagköztársaságának meghívása a NACC-ba a NATO pozitív biztonsági garanciáinak logikájába illeszkedett. A jogos szovjet biztonsági érdekeket figyelembe véve a Varsói Szerződés feloszlásával és a szovjet csapatok európai kivonásával párhuzamosan segítették a Borisz Jelcin vezette demokratikus erőket. A NATO döntéshozói a biztonsági garanciákkal a fenyegetettség helyébe az együttműködés és a párbeszéd fórumának, a NACC-nak a létrehozásával csökkenteni akarták a FÁK-tagországokban a fenyegetettség érzését és ezzel együtt a konzervatív erők súlyát Oroszországon belül és kívül egyaránt. A volt szovjet katonai vezetés legkonzervatívabb részében ugyanis a Varsói Szerződés feloszlásával és a szovjet csapatok kivonásával az „egyedül vagyunk Európával szemben” érvrendszer továbbra is erős maradt, a birodal-

13 A Független Államok Közössége – FÁK Oroszország, Ukrajna és Belarusz által 1991. december 8-án, Minszkben aláírt megállapodás alapján jött létre. 1991. december 21-én, Alma-Atában további nyolc volt szovjet tagköztársaság, majd 1993-ban Grúzia csatlakozott. Így a három balti állam kivételével a Szovjetunió valamennyi volt tagköztársaságát magában foglalta. A FÁK tagállamai megállapodtak egy meghatározott katonai és stratégiai térség egyesített parancsnokság alatti irányításában, így a nukleáris fegyverek közös ellenőrzésében is. A közös intézmények kiterjednek a külpolitika összehangolására, a gazdasági, szállítási és a távközlési rendszerek közötti együttműködésre is. A FÁK 1993. januárban, Minszkben statútumot fogadott el, amely szerint a Közösség tagországok szuverén egyenlőségén alapszik. A legfelsőbb szerve az Államfők Tanácsa, amely összehangolja a tagállamok végrehajtó szerveinek a tevékenységét. A Külügyminiszterek Tanácsának feladata a tagállamok külpolitikai tevékenységének összehangolása. Felállították a Honvédelmi Miniszterek Tanácsát, az Egyesített Fegyveres Erők parancsnokságát és a Határőrparancsnokok Tanácsát. 1993-ban a FÁK államok (Ukrajna és Türkmenisztán kivételével) szerződést írtak alá a gazdasági unió megerősítéséről.

mi attitűdökkel együtt. Hozzátevé, hogy az Európa keleti területéről kivont tisztek és közkatonák egzisztenciális helyzete rendkívül nehéz volt, súlyos ellátási és lakhatási gondokkal küzdöttek.

A visegrádi országok helyzetüket különlegesnek értékelték, hiszen az EK már elismerte a „visegrádiak” viszonylagos különállását a társulási megállapodás aláírásával, és így a keleteurópai államokhoz képest viszonylag gyorsabb NATO csatlakozásban reménykedtek. Az 1991 elején és közepén zajló baltikumai és moszkvai események azonban jelentős mértékben lassították a folyamatot, éppen a NATO döntéshozói részéről alkalmazott pozitív és negatív biztonsági garanciák alkalmazásával a FÁK-tagországok irányába. Budapest, Varsó és Prága biztonságpolitikai megfontolásból viszont éppen az említett szovjet visszarendezési kísérletek miatt akarták gyorsítani a NATO-tagságukat.

Antall József 1991. október végén az Észak-atlanti Tanácsban, Brüsszelben így fogalmazott: „az európai integráció nem képzelhető el transzatlanti együttműködés nélkül. [...] Számunkra a NATO Európa stabilitásának záloga. [...] Az a térség Közép-Európában, amit a mi három országunk jelent, egyben a NATO számára is rendkívül fontos biztonsági szempontból.” [12] A magyar miniszterelnök 1992-ben már látta azt is, hogy az euroatlanti integráció nem egyik pillanatról a másikra valósul meg, hanem egy hosszabb folyamat eredménye lesz. Varsó szerint az EK-ba kerülésük leggyorsabb és legeredményesebb módja a visegrádi csoport együttes felkészülése és belépése. A lengyel politikusok úgy értékelték, hogy a teljes jogú tagság legalább tízéves folyamat lesz, amelynek első fázisa a V3-ak megerősítése. Varsóban általánossá vált az a nézet, hogy a NATO-hoz a NYEU-n keresztül vezet az út, és a lengyel diplomácia fő feladatának középtávon a NYEU-hoz fűződő kapcsolatok hivatalos formába öntését – társult tagság vagy megfigyelői státusz – tekintette. [13] A cseh és szlovák politikusok figyelmét ekkor elsősorban saját országuk jövője, az önállóvá váló Csehországnak és Szlovákiának a nemzetközi szintéren való megjelenésével összefüggő kérdések kötötték le. Abban egyetértettek, hogy Csehszlovákia, Lengyelország és Magyarország erősítse stabilitását a régióban.

A három állam teljes jogú NATO-tagságával szemben ekkor számos kérdés merült fel, amelyek közül a hogyan és a mikor állt az első helyen. Megfogalmazódott az is, hogy nem lenne-e helyesebb a

katonai helyett inkább a gazdasági és a politikai együttműködés intenzívebbé tétele, esetleg az NACC-t kellene először alaposan kiépíteni, és ezután rátérni a teljes jogú tagországok körének kibővítésére.

Felsőszintű találkozók

Antall József 1991. október 8–9-én tett hivatalos látogatást Varsóban, Hanna Suchocka kormányfő pedig 1992. szeptember 23–24-én járt hivatalos látogatáson hazánkban. A miniszterelnöki tárgyalások döntései újabb ösztönzést adtak a magyar–lengyel kapcsolatok többoldalú fejlődésének. A két külügyminisztérium között szoros, érdemi együttműködés volt nemzetközi téren és regionális keretekben egyaránt. Jeszenszky Géza magyar külügyminiszter 1991. júniusi látogatását Krzysztof Skubiszewski lengyel külügyminiszter 1992. október 12–14-én viszonzta.

A felsőszintű találkozókat tekintve, 1992 augusztusában František Tomášek bíboros, prágai érsek temetési gyászszertartását követően, a prágai érseki palotában Antall József megbeszéléseket folytatott Lech Wałęsával. Kifejezték aggodalmukat amiatt, hogy az amerikai adminisztráció a közelgő választások¹⁴ kapcsán nem akar hatékonyan részt venni a régió problémáinak megoldásában. Az új adminisztráció esetén pedig, másfél év múlva várható az is, hogy az Amerikai Egyesült Államok kellő figyelmet szenteljen a térségnek.

A Csehszlovákiában kialakult helyzettel kapcsolatban egyetértettek abban, hogy a szlovák politikusok nem tudják pontosan, valójában mit is akarnak elérni. Antall József kifejtette, fennáll a veszélye annak, hogy az önállóvá váló Szlovákia kelet felé orientálódik és Ukrajnával, Oroszországgal, továbbá Romániával és Szerbiával fűzi szorosabbra az együttműködését, ami Magyarország és Lengyelország érdekeivel ellentétben állna.

Lech Wałęsa rámutatott arra, hogy Csehszlovákia szétválása esetén a Hármak kialakult együttműködését át kell átalakítani Négyekké, mert ha közösen lépnek a Nyugat felé, erősebb a pozíciójuk. A magyar–lengyel kapcsolatok tekintetében Lech Wałęsa az együtt-

14 Az Amerikai Egyesült Államokban 1992. november 3-án tartották az elnökválasztást, amelyet Bill Clinton nyert meg, 538 elektori szavazatból 370-et megszerezve.

működés fokozásának feltételeként nélkülözhetetlennek tartotta a kölcsönös látogatások bővítését. Antall József ezzel egyetértett, és válaszában megemlítette, hogy Suchocka miniszterelnök asszonynak érvényes meghívása van Magyarországra. [14]

Hanna Suchocka hivatalos magyarországi látogatása 1992 szeptemberében valósult meg. A szűkkörű megbeszélésen Antall József hangsúlyozta a magyar-lengyel kapcsolatok iránti személyes elkötelezettségét. Megítélése szerint a két ország előtt álló legfontosabb kérdés az európai felzárkózás, az EK-társulás. Megelégedéssel szolt arról, hogy a cseh miniszterelnököt sikerült meggyőzni arról, hogy a Hármak vagy Négyek nem egyéb, mint regionális politikai klub, ahol véleménycsere, politikai koordináció folyik. A cseh miniszterelnök pedig belátta, hogy a Hármak politikája nem ellentétes az EK-val és a NATO-val. De vigyázni kell, nehogy sokáig az EK és a NATO „előszobájában” tartsák a visegrádiakat.

Hanna Suchocka határozottan elvetette a KGST-re emlékeztető multilaterális együttműködési formák (pl. „EK-bis”) megteremtését, a visegrádi csoport tagjainak gazdasági kapcsolatait kétoldalú megállapodásokra kell alapozni. El kell kerülni a rivalizációt, és törekedni kell arra, hogy az EK konkrét feltételrendszert dolgozzon ki a teljes jogú tagság számára. Az EK-hoz való csatlakozás kérdésében aggodalom és fenntartás nemcsak egyes EK-országok részéről, hanem a lengyel politikai pártok részéről is tapasztalható volt. A lengyel miniszterelnök véleménye szerint a visegrádiak közötti szabadkereskedelmi övezet hozzájárul majd az országok közötti különbségek kiegyenlítéséhez. Antall József a régió helyzetét áttekintve két neuralgikus kérdést is érintett: a volt Jugoszlávia területén folyó polgárháborút és Csehszlovákia felbomlását. Fontosnak nevezte a Kis-Jugoszlávia elleni embargó szigorú kontrollját, illetve az embargó kiszélesítését Szerbia-Montenegró légterének ellenőrzésére. Ennek kapcsán bírálta a Nyugatnak az eseményeket követő, erélytelen politikáját.

A Csehszlovákia felbomlásával létrejövő két állam közül a Cseh-országhoz fűződő viszony perspektíváit jónak ítélte, amelyeket vitás kérdések nem terheltek. A Szlovákiával kapcsolatos magyar problémák forrása az új szlovák alkotmány, amely a nacionalizmus és az intolerancia megerősödéséről tanúskodik, és Budapest megítélése szerint sérti a magyar kisebbség jogait. A bósi vízlépcsőnek a Duna elterelésével járó, „C” változat szerinti megépítését a magyar kormány

a nemzetközi szerződésekben rögzített határ önkéntes megsértésének tekintette. Antall József hangsúlyozta azt is, a magyar kormánynak nem érdeke Szlovákia elszigetelése vagy Kelet felé fordulása. Pozsony pozitív irányú befolyásolása érdekében segítséget várt Lengyelországtól. Ennek egyik példája volt 1992 novemberében Jeszenszky Géza levele Krzysztof Skubiszewski számára, amelyben a magyar külügyminiszter lengyel kollégája segítségét kérte Budapest és Pozsony közötti kapcsolat javítása érdekében. [15]

A miniszterelnökök szűkkörű tárgyalásával egyidőben Bába Iván és Iwo Byczewski helyettes államtitkárok megbeszélést folytattak. „Hangsúlyozták, mindkét országnak alapvető érdeke fűződik ahhoz, hogy a nacionalizmussal tűzdelt dezintegrációval szemben az integrációt erősítő folyamatok elmélyüljenek Európában. Aláhúzták a Visegrádi Együttműködés fenntartásának fontosságát. Iwo Byczewski síkra szállt a szabadkereskedelmi megállapodásról folyó tárgyalások meggyorsításáért és a szabadkereskedelmi övezet két-három éven belüli kialakításáért. Biztatónak nevezte az ügyről vallott cseh álláspontban megfigyelhető pozitív irányú elmozdulást.” [16]

Hanna Suchocka kormányfő látogatása után egy hónappal Krzysztof Skubiszewski külügyminiszter hivatalos látogatást tett Magyarországon a magyar külügyminiszter, Jeszenszky Géza meghívására. A lengyel külügyminiszter szerint a két kormány álláspontja a Nyugathoz fűződő kapcsolatokról megegyezik, és egyetértett a külpolitikai lépések összehangolásával. A magyar–lengyel kapcsolatokat a régió stabilizáló tényezőjének nevezte.

Jeszenszky Géza elmondta, hogy a Nyugat láthatóan nem boldogul a délszláv válsággal, Oroszország és Ukrajna gondjai megoldatlanok, Bulgáriában a kormányzó eliten belül súlyos ellentétek feszülnek, és a román választások eredményei sem adnak okot az optimizmusra. A térség biztonságának szinte egyedül megbízható elemét képező magyar–lengyel kapcsolatok erősítését az előbbi tények is indokolják.

A két külügyminiszter egyetértett abban, hogy 1992. szeptember 23–24-i, budapesti miniszterelnöki találkozóából eredő egyik legfontosabb feladat a szabadkereskedelmi övezet kialakítása a visegrádi csoport országai között. Krzysztof Skubiszewski hangsúlyozta, hogy Csehszlovákia felbomlásától függetlenül törekedni kell a hármas együttműködés fenntartására. Szlovákia – és különösen a szlovák vezetés – politikája Varsó számára is aggodalom forrása. Romániával

kapcsolatban kijelentette, amennyiben Romániában komolyan nem kérdőjelezi meg a választási eredményeket, úgy Európa is tudomásul fogja venni a szabad választások tényét, a pozitív változásokat. Lengyelország hagyományosan jó viszonyt tart fenn Romániával, és a Bukaresthez fűződő kapcsolatát is ez határozza meg. A lengyel diplomácia vezetője a Moszkva-Kijev-párbeszéd javulását a pillanatnyi személyi konfiguráció eredményének tekintette, és egyben figyelmeztetett azon oroszországi tényezőkre jelenlétére is, amelyek Ukrajna elvesztésébe nem hajlandók beletörődni. [17]

Krzysztof Skubiszewski Romániával kapcsolatos kijelentéséhez hozzá kell tennünk, hogy a lengyel politikai köröknek Romániával szemben fenntartásaik voltak. Ekkor úgy ítélték meg, hogy az országban még mindig álcázott diktatórikus rendszer működik, és még nincs szó a valóban demokratikus változásokról. A Romániával szembeni fenntartást erősítette a román diplomáciának a nemzetközi, elsősorban az európai fórumokon folytatott politikája, amely mindent megtett, hogy gátolja Lengyelország, Csehszlovákia és Magyarország gyors csatlakozását az Európai Közösségekhez. A lengyel fél ebből a szempontból veszélyesnek tartotta Romániának a visegrádi együttműködés elleni offenzíváját a nyugati országokban. [18]

Engelmayer Ákos varsói nagykövet beszámolójában jelentette, hogy a lengyel külpolitika első számú feladatának a széles értelemben vett kooperatív biztonság megteremtését tekintette, az összeurópai, regionális és kétoldalú kapcsolatok szorosabbra fűzésével, a nyugat-európai és az észak-atlanti integrációs struktúrákba történő fokozatos bekapcsolódással.

Varsó következetesen kitartott a társulási szerződés ratifikálása mellett, és ezzel együtt elzárkózott az egyes politikai pártok újratárgyalási követeléseitől. Prioritásának középpontjában az új regionális, szubregionális kapcsolatok álltak, és egyre nagyobb fontosságot tulajdonít a Visegrádi Hármaknak, ami aktívan részt vállalt a kapcsolatok kialakításában más csoportosulásokkal (Benelux, Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége¹⁵ stb.). Megelégedéssel vette tudomásul tagságát

15 Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (Association of Southeast Asian Nations – ASEAN) kormányközi együttműködésen alapuló regionális szervezet 1967. augusztus 8-án alakult meg Indonézia, Fülöp-szigetek, Malajzia, Szingapúr és Thaiföld-részvételével. Célja a délkelet-ázsiai térség államainak politikai, gazdasági, katonai, oktatási és kulturális együttműködését elősegítése. 1984-ben csatlakozott Brunei, majd 1995-ben Vietnám, 1997-ben Laosz és Mianmar, illetve 1999-ben Kambodzsa.

a Közép-európai Kezdeményezésben, és aktívan részt vett a Balti-tengeri Tanács¹⁶ munkájában. [19]

A magyar–lengyel kétoldalú kapcsolatok harmonikusak voltak, az együttműködés alapelveit az 1991. október 6-án aláírt alapszerződés rögzítette, amelynek aláírását Antall József 1991. október 7-8-i varsoói látogatásához időzítették. 1991 júniusában Jeszenszky Géza külügyminiszter, szeptemberben Für Lajos honvédelmi miniszter, 1992 februárjában pedig Boross Péter belügyminiszter járt a lengyel fővárosban. [20]

Az elmondottak mellett Körmendy Adrienne arról is jelentett Varsóból, hogy „a lengyel fél véleménye szerint a lengyel–magyar együttműködés igazán jónak csak a legfelső vezetés szintjén mondható (állam-, illetve kormányfők, minisztériumok, Legfelsőbb Bíróság, Alkotmánybíróság). Alsóbb szinten a kapcsolatok akadoznak, vagy csak papíron léteznek.” [21]

Összegzés

A magyar–lengyel politikai, diplomáciai és gazdasági kapcsolatok keretét a közös közép-európai identitás, a Visegrádi Együttműködés és az 1992-ben aláírt, ratifikált alapszerződés adta. Mindkét ország élen járt a Közép-Európában zajló rendszerváltoztató folyamatokban. Külpolitikájuk homlokterében az euroatlanti integráció állt, ami azonban nem jelentette a korábbi keleti kapcsolatok megszüntetését, sokkal inkább a korábbi egyoldalú keleti orientáció kiegyensúlyozását jelentették a nyugati relációk. A vizsgált időszakban a magyar–lengyel kapcsolatok harmonikusak és kiegyensúlyozottak voltak, amelyeket a magas szintű, kölcsönös miniszterelnöki, külügyminiszteri, belügyminiszteri, honvédelmi miniszteri látogatások is mutatnak. A korszakban Budapest és Varsó külpolitikai érdekei és céljai egybees-

16 A Balti-tengeri Tanács (Council of the Baltic Sea States – CBSS) 1992. március 6-án jött létre Koppenhágában. Az állandó irodája Stockholmban található. Elsődleges célja az volt, hogy a hidegháború során kettéosztott balti régiót összefogja és a gazdasági növekedés északi pólusát hozza létre. Célként fogalmazódott meg az erőforrások közös, optimális kihasználása és a közlekedési infrastruktúra egységesítése. Tagállamai: Dánia, Észtország, Finnország, Izland, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Németország, Norvégia, Oroszország és Svédország.

tek és nem volt versengés a két ország között a célok elérését tekintve sem. Inkább a közös lépések megtétele jellemezte a kapcsolatukat a Visegrádi Együttműködés keretében is, amelynek ekkor a prioritása az euroatlanti integráció volt.

Hivatkozások

1. Antall J. (2014): *Modell és valóság*. Athenaeum Nyomda Rt, Budapest. Év. n. II. köt. 42–71.
2. Sáringer J. (2022): *Iratok az Antall-kormány külpolitikájához és diplomáciájához. 1992. január – 1992. december*. VERITAS-Magyar Napló, Budapest. 144. számú dokumentum. *Rejtjeltávirat Varsóból. Belpolitikai válság Lengyelországban*. 1992. január 7.
3. Uo. 151. számú irat. *Rejtjeltávirat Varsóból. Az Olszewski-kormány bukásának okai. Az új miniszterelnök Waldemar Pawlak*. 1992. június 9.
4. Uo. 153. számú dokumentum. *Rejtjeltávirat Varsóból. Waldemar Pawlak lengyel miniszterelnök koalíciós és kormányalakítási tárgyalásai*. 1992. június 17.
5. Uo. 154. számú irat. *Körmeny Adrienne-nek, a varsói nagykövetség beosztott diplomatájának összefoglalója Lengyelország helye Európában címmel*. 1992. június 25.
6. Uo. 155. számú dokumentum. *Rejtjeltávirat Varsóból. Hanna Suchocka új lengyel kormányfő expozéja és kormányának tagjai*. 1992. július 13.
7. Uo.
8. Az elmondottakra lásd Sáringer J. (2022): 621–727.
9. Uo.
10. Bozóky T., Grósz A., Lesti Á., Palkó K., Pavlics T. (2016): *Gesztusok nélkül. Antall József emlékezete a Modell és valóság előadásorozat tükrében 2009–2015*. Collegium Pannonicum Alapítvány, Budapest. 281–282.
11. Ferkelt B., Káldyné Esze M., Kruppa É., Vida K. (2014): *Integrálódó Európa. Szerződéses, folyamatok, intézmények*. Perfekt Kiadó, Budapest. I. köt.
12. ANTALL J. (2015): *Modell és valóság. Politikai beszédek, interjúk itthon és külföldön*. Bővített díszkiadás az Antall-kormány

- megalakulásának 25. évfordulójára. Budapest, Antall József Tudásközpont, II. kötet. 593–594.
13. Sáringer J. (2022) 138. számú irat. *Domszky Mihálynak, a varsói nagykövetség ideiglenes ügyvivőjének összefoglalója Közép-Európa biztonsági, gazdasági és politikai helyzetének lengyel megítéléséről*. 1992. szeptember 25.
 14. Uo. 157. számú dokumentum. *Szeratics Péternek, a Külügyminisztérium 3. Területi Főosztálya munkatársának feljegyzése Antall József miniszterelnök és Lech Wałęsa lengyel államfő prágai megbeszéléseiről*. 1992. augusztus 12.
 15. Uo. 195. számú irat. *Jeszzenszky Géza külügyminiszter levele Krzysztof Skubisewski lengyel külügyminiszternek a magyar–szlovák kapcsolatokról*. 1992. november 9.
 16. Uo. 160. számú dokumentum. *Jelentés a Kormánynak Hanna Suchocka lengyel miniszterelnök hivatalos magyarországi látogatásáról*. 1992. szeptember 28.
 17. Uo. 163. számú irat. *Jeszzenszky Géza külügyminiszter jelentése a Kormánynak Krzysztof Skubiszewski lengyel külügyminiszter hivatalos magyarországi látogatásáról*. 1992. november 3.
 18. MNL OL XIX-J-1-j 1992. 49. d. *Rejtjeltávirat Varsóból. A román diplomácia lengyelországi tevékenysége*. 1992. augusztus 11.
 19. Sáringer J. (2022) 275. számú irat. *Rejtjeltávirat Jakartából. A Visegrádi Hármak jakartai misszióvezetőinek együttműködése és kapcsolatfelvétele a Délkelet-Ázsiai Nemzetek Szövetségével (ASEAN)*. 1992. június 11.
 20. Uo. 159. számú dokumentum. *Engelmayer Ákos varsói nagykövet éves beszámoló jelentése*. 1992. szeptember 8.
 21. Uo. 154. számú irat. *Körmendy Adrienne-nek, a varsói nagykövetség beosztott diplomatájának összefoglalója Lengyelország helye Európában címmel*. 1992. június 25.

Publikálás a *Business & Diplomacy Review* folyóiratban

A Folyóirat az alábbi témákhoz kapcsolódó kéziratokat fogad be lektorálásra:

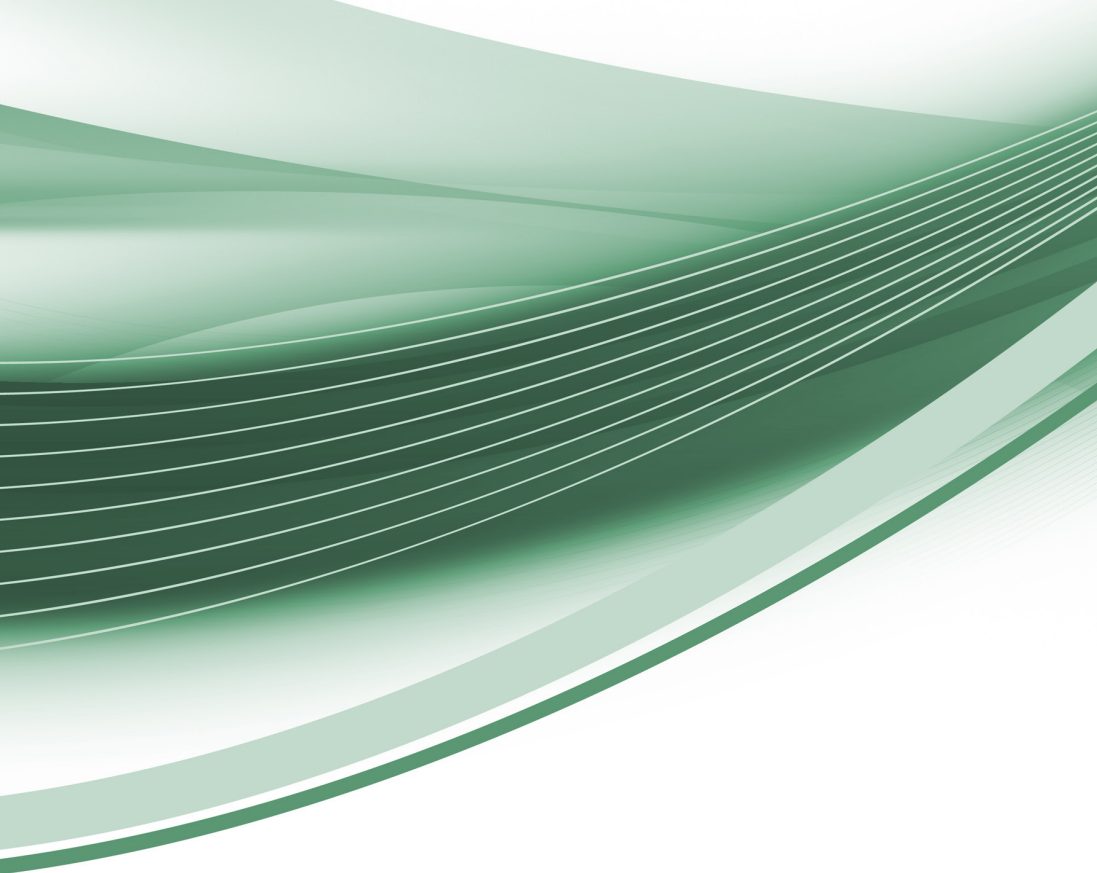
- gazdaság,
- kereskedelem,
- pénzügyek,
- nemzetközi kapcsolatok,
- diplomácia,
- nemzetközi kommunikáció
- társadalomtudományok;
- közgazdasági tudományok.

A tanulmány absztraktja minden esetben angol nyelvű. A tanulmány magyar vagy angol nyelvű, amelynek terjedelme 30 000–40 000 leütés (az absztrakttal együtt).

A kéziratok előzetes befogadásának feltételei:

- a kézirat és annak szerzői megfelelnek a Folyóirat etikai szabályainak;
- a kézirat, illetve ahhoz tartalmában nagyon hasonló tanulmányt még nem publikáltak;
- a benyújtott kézirat megfelel a formai követelményeknek.

A Folyóirat a szerzőknek tiszteletdíjat nem fizet. A Folyóirat minden egyes befogadott kézirat esetében kettős vaklektorálást alkalmaz, ami azt jelenti, hogy az anonimalizált anyagot a szerzők által nem ismert lektorok értékelik. A Folyóirat csak abban az esetben fogad be kéziratot publikálásra, ha azt mind a két vaklektor publikálásra ajánlja, és vaklektor(ok) által kért javításokat/kiegészítéseket a szerző(k) végrehajtotta/ák. Amennyiben az egyik lektor javításokkal publikálásra ajánlja a kéziratot, míg a másik nem, akkor a javítások után a témában jártas újabb vaklektornak kell értékelnie az anyagot. Akkor minősül egy tanulmány tartalmában nagyon hasonlóknak egy korábbi tanulmányhoz képest, ha azok egyezősége 60% felett van. A szerzők minden egyes esetben kötelesek a vaklektorok által írt kifogásokra/javaslatokra tételesen írásban reagálni.

Kiadja: Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest

ISSN 3004-0116
HU ISSN 3004-0116